

Tämä on rinnakaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tigerstedt, H. & Säteri, J. 2020. Leikin tuntevat kaikki, vai tuntevatko sittenkään? Talk-verkkolehti, HYVE 9.8.2020.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/hyve/leikin-tuntevat-kaikki-vai-tuntevatko-sittenkaan/>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Tigerstedt, H. & Säteri, J. 2020. Leikin tuntevat kaikki, vai tuntevatko sittenkään? Online Magazine Talk, Health and Well-being 9.8.2020.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/hyve/leikin-tuntevat-kaikki-vai-tuntevatko-sittenkaan/>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Helena Tigerstedt

Lehtori, Turun ammattikorkeakoulu

Johanna Säteri

Suunnittelija, Turun ammattikorkeakoulu

Leikin tuntevat kaikki, vai tuntevatko sittenkään?

Avainsanat: **arviointi, lapset, leikki**

"Sehän on ihan lasten leikkiä" sanonta viittaa helppouteen ja yksinkertaiseen asiaan. Harva tulee ajatelleeksi, että leikki ei ole itsestäänselvyys – leikki ei ole helppoa kaikille lapsille. Leikki on kiehtova ilmiö ja moniammatillisen yhteistyön alue, jossa itsestäänselvydet pitää unohtaa.

Tutkimusten valossa leikki on johdonmukaisesti todettu tärkeäksi lapsen terveydelle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Leikkiä on tutkittu ja tarkasteltu vuosien saatossa monesta näkökulmasta ympäri maailmaa, mutta leikille ei ole vakiintunut yhtenäistä määritelmää.

"Leikki on erilaista vapaaehtoista, sisäisesti motivoitunutta toimintaa, johon tavallisesti liittyy mielihyvää ja iloa."

Leikin tutkijoista ja ammattilaisista koostuva kansainvälinen LUDI – Play for Children with Disabilities -verkosto näki leikin määrittelyn moninaisuuden keskeisenä haasteena moniammatilliselle leikin tutkimiselle ja tukemiselle. Verkosto tarttui haasteeseen sopimalla yhteisen verkoston toimintaa ohjaavan määritelmän. Vaikka verkoston jäsenet edustavat hyvin erilaisia aloja (mm. kliininen työ, kuntoutus, kasvatustieteet, konetekniikka, teollisuus, lainsäädäntö), yhteinen tarttumapinta leikkiin löytyi Catherine Garveyn määritelmästä "Leikki on erilaista vapaaehtoista, sisäisesti motivoitunutta toimintaa, johon tavallisesti liittyy mielihyvää ja iloa".

Lapsilla on oikeus leikkiin

Moniammatillinen yhteistyö on leikin tutkimisessa, leikin mahdollistamisessa ja leikin tukemisessa tärkeää. Yhteisillä kehyksillä ja yhdessä toimien voidaan mahdollistaa leikki kaikille lapsille erilaisissa ympäristöissä sekä tutkia ilmiötä. Leikki on yhteinen asia ja yhteistyö voi olla hyvinkin hedelmällistä, kun tahtotilaa riittää – kuten LUDI-verkostonkin toiminta osoittaa.

"Lapsen leikkiä edistävien ja rajoittavien tekijöiden tunnistamiseksi on tärkeää ymmärtää leikkiä toimintana syvemmin ja osata arvioida sitä lapsen ympäristössä."

Kaikilla lapsilla on sama oikeus riittävään aikaan ja tilaan leikkiä vapaasti, haluamallaan tavalla ilman ylisuojaavia rajoitteita. Leikin sujuminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Toimintarajoitteiset lapset kohtaavat usein monia haasteita leikkisä.

He eivät esimerkiksi ehkä osaa, halua tai tiedä miten leikkiä, tunnista tilanteen tai esineen leikkiominaisuutta. Toimintarajoitteiset lapset voivat myös jättäytyä leikin ulkopuolelle, pelätä leikkilannetta tai toistaa vanhaa leikkiä kaavamaisesti yhä uudelleen. Lapsen leikkiä edistävien ja rajoittavien tekijöiden tunnistamiseksi on tärkeää ymmärtää leikkiä toimintana syvemmin ja osata arvioida sitä lapsen ympäristössä.

Arvioitko leikkiä vai jotain muuta?

Leikin arviointi on tärkeää monesta syystä. Sen avulla voidaan edistää lapsen leikkiin osallistumista ja leikin iloa. Arvioinnilla kerätty tieto auttaa ammattilaisia tekemään perusteltuja päätöksiä terapeuttisista tai kasvatuksellisista menetelmistä lapsen leikin kehittymisen edistämiseksi sekä vanhempia tukemaan lapsensa leikkiä.

Leikin arviointiin on useita menetelmiä. Haasteelliseksi leikin arvioinnin tekee kuitenkin se, että useimmat arviointimenetelmät keskittyvät vain pieneen osaan leikistä tai käyttävät leikkiä välineenä jonkin muun asian arviointiin.

"Leikin arviointi korostaa leikin merkitystä itseisarvona, leikin ollessa intervention tavoite eikä vain väline leikin ulkopuolisten taitojen kehittämiseen."

LUDI-verkosto suosittelee, että leikin arviointi sisältää lapsen leikkitaitojen, leikkisyyden, fyysisen ja sosiaalisen ympäristön, leikkitoimintojen sekä lapsen leikkimieltymyksen arvioinnin. Leikkisyys tarkoittaa halua leikkiä, se heijastaa sisäistä motivaatiota, sisäistä kontrollia, vapautta kumota todellisuus sekä kykyä tunnistaa ja antaa vuorovaikutuksessa leikkivihjeitä (framing) leikin jatkumiseksi.

Fyysinen ympäristö sisältää muun muassa tiedon missä ja milloin, ympäristön aistimaailman, leikkivälineet ja niiden saatavuuden sekä säännöt ja odotukset. Sosiaalinen ympäristö käsittää henkilöt, joiden kanssa lapsi leikki: ikätoverit ja aikuiset, jotka voivat tukea tai vaikuttaa lapsen leikkiin myös rajoittavasti. Leikkitoimintojen arviointiin kuuluu leikkitoiminnan analysointi: ominaisuudet ja vaatimukset.

Leikkiin osallistuminen edellyttää, että leikkitoiminnot ovat sopivia lapsen ikään tai kehitystasoon nähden. Toiminnan osien analysointi auttaa tunnistamaan, miten toimintaa voidaan porrastaa sopivaksi lapselle, vastaamaan hänen taitojaan, kiinnostuksiaan ja motivaatiotaan. Leikin arviointi korostaa leikin merkitystä itsisarvona, leikin ollessa intervention tavoite eikä vain väline leikin ulkopuolisten taitojen kehittämiseen.

Havainnointi menetelmänä – tiedä mitä havainnoit

Havainnointia on pidetty yhtenä parhaista menetelmistä arvioida leikkiä, sillä se antaa syvemmän käsityksen lapsen toiminnasta arjessa ja mahdollistaa suoran tiedon keräämisen jopa hyvin pienten tai kommunikaatiovaikeuksia omaavien lasten kanssa. Lapsen leikkiä voi havainnoida muutkin kuin ammattilaiset, esimerkiksi lapsen vanhemmat. Oleellista havainnoinnissa on, että se ei ole vain lapsen leikin katselua.

“Leikissä koettu ilo on aidon leikin ydintä ja myös sen arviointi kuuluu oleellisena Kuvitteellisen leikin ilon arviointiin.”

Onnistunut havainnointiin perustuva tiedonkeruu edellyttää, että tiedetään mitä havainnoidaan. Professori Karen Stagnittin systemaattiseen havainnointiin perustuva leikinarviointimenetelmä (Kuvitteellisen leikin ilo – kehityksellinen arviointi) huomioi melko hyvin LUD1:n suositamia leikin arvioinnin osa-alueita.

Lapsen kehityksellisiä leikkitaitoja arvioidaan kuudella eri osa-alueella. Näitä ovat leikin juoni, leikkitoimintojen sarjallisuus, esinekorvaavuus, nukke/nalle leikki, roolileikki ja sosiaalinen leikki. Arvioinnissa on keskeistä havainnoida lapsen spontaania leikkiä, mikä häntä kiinnostaa ja motivoi. Leikissä koettu ilo on aidon leikin ydintä ja myös sen arviointi kuuluu oleellisena Kuvitteellisen leikin ilon arviointiin.

Leikkiä on arvioitava jatkuvasti

Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Stagnitti kuvaa arviointimenetelmässä mielenkiintoisesti leikin kautta välittyvää kuvaa lapsen kehitysvästä minäkäsityksestä.

Kuvitteellisen leikin ilo – kehityksellinen arviointi -menetelmää voi käyttää erilaisissa ympäristöissä: kotona, varhaiskasvatuksessa ja vastaanotoilla. Lasta voi havainnoida yksin leikkiessä tai ryhmäleikissä.

“Leikinarvioinnissa tulee arvioida, mitä lapsi osaa tehdä itse ja mitä hän pystyy tekemään aikuisen tai taitavamman lapsen avulla.”

Kattavamman arvioinnin saa, kun arviointi toteutetaan sekä lapsen kanssa kahden kesken että ryhmätilanteessa. Menetelmässä myös vanhemmat arvioivat lapsensa leikkiä.

Leikki on dynaamista toimintaa ja lasten leikki muuttuu ajan myötä. Siksi leikinarvioinnin tulee olla jatkuva.

Sen pitää kuvata lapsen todelliset leikkitaidot, mutta myös tarkastella lapsen potentiaalia. Toisin sanoen leikinarvioinnissa tulee arvioida, mitä lapsi osaa tehdä itse ja mitä hän pystyy tekemään aikuisen tai taitavamman lapsen avulla. Kuvitteellisen leikin ilo – kehityksellinen arviointi -menetelmä huomioi lapsen todelliset leikkitaidot sekä potentiaalilin.

Leikin tuki perustuu tietoon

Leikin tukeminen edellyttää tietoa siitä, mitä ollaan tukemassa. Mistä leikin muodosta on kyse? Onko kyse sensomotorisesta leikistä, kuvitteellisesta leikistä, sääntöleikistä, yhteisleikistä tai jostain muusta?

“Leikki kuuluu lapsille – aikuiset eivät saisi pilata sitä viemällä lapselta kontrollia leikistä.”

Kun tiedetään mitä leikkiä halutaan tukea, pitää tuntea teoreettisesti kyseisen leikin elementit. Sen jälkeen tarvitaan arviointiin perustuen tieto lapsen taidoista leikissä ja mikä on kehityksellisesti seuraava vaihe, jotta leikin kehitystä voidaan tukea. Arvioinnin avulla kerätyn tiedon tarkoituksena on siis mahdollistaa lapselle leikkiin osallistuminen ja leikin ilo.

Leikkiä tukevan intervention pitää tunnustaa leikin ominaispiirteet sekä mahdollistaa riittävä joustavuus, ennalta-arvaamattomuus ja turvallisuus lapsen vapaalle leikille. Leikki kuuluu lapsille – aikuiset eivät saisi pilata sitä viemällä lapselta kontrollia leikistä.

Aikuinen ole aktiivisesti läsnä leikissä

Leikin tukeminen edellyttää aikuiselta herkkyyttä havainnoida lapsen viestejä ja vastata niihin. Leikissä ollaan yhdessä.

“Leikki edellyttää aikuisen intensiivistä läsnäoloa, sillä se myös viestittää lapselle aikuisen asenteesta leikkiin – tämä on tärkeää.”

Lapsen viesteihin vastaaminen on yksi keskeinen elementti Learn to Play -menetelmän leikin tukemisen perusteissa. Lapsen viesteihin tulee vastata aina ja huolehtia, että leikki pysyy johdonmukaisena. Leikki edellyttää aikuisen intensiivistä läsnäoloa, sillä se myös viestittää lapselle aikuisen asenteesta leikkiin – tämä on tärkeää.

Learn to Play:n leikin tukemisen perusteet tiivistävät hyviä neuvoja, jotka soveltuvat yleisemminkin leikkiin osallistumisen edistämiseen (ks. kuvio). Fyysisellä ympäristöllä ja toimintatavoilla on niin ikään keskeinen merkitys leikin mahdollistajana. Onko lapsilla tilaa leikkiä, saako leikki liikkua, onko leikkiin välineitä ja ovatko ne lapsen saavutettavissa.

Leikin tukemisen perusteet

- Aloita yksinkertaisesta, sieltä missä lapsen taidot ovat.
- Muista aina: aito leikki on hauskaa ja lapselle iloa tuottavaa
- Pidä mielessä leikin kaikki osa-alueet, vaikka tuen tarve olisikin vain yhdellä alueella.
- Haasta lapsen potentiaalia, kun lapsi on siihen valmis.
- Työskentele tavoitteellisesti leikin kontrollin siirtymiseksi lapselle.
- Vastaa aina lapsen viesteihin ja huolehdi, että leikki pysyy johdonmukaisena.

Tutustu myös:

Lue myös artikkeli **Kuvitteellinen leikin ilo**.

Lue lisäksi **Arviointi avaa lapsen kuvitteellisen leikin maailmaa** –uutinen Karen Stagnittin **Pretend Play Enjoyment Developmental Checklist** -menetelmän käännöksestä.

Kiinnostaako? Tutustu seuraavaan **Kuvitteellisen leikin ilo – kehityksellinen arviointi** -menetelmäkoulutukseen!

Varaa aika **Leikkiseminaari 2020** -tapahtumaan 10.11.2020!

Kuva: Gustavo Freng (Prexel)

Lähteet:

Bulgarelli D. & Bianquin N. 2017. Conceptual review of play. Teoksessa Besio, S., Bulgarelli, D. & Stancheva-Popkostadinova, V. 2017. Play development in children with disabilities. 58-70. De Gruyter. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110522143>

Bulgarelli, D. & Caprino, F. 2018. Are our children playing? Teoksessa Encarnação P., Ray-Kaesler, S. & Bianquin, N. (toim.) Guidelines for supporting children with disabilities' play. Methodologies, tools and contexts. 41-59. Sciendo. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110613445>

International Play Association (IPA). 2014. IPA Declaration on the Importance of Play.

Lester, S. & Russel, W. 2010. Children's right to play: An examination of the importance of play in the lives of children worldwide. Working Paper No. 57. The Hague, The Netherlands: Bernard van Leer Foundation

Ray-Kaesler, S., Châtelain, S., Kandler, V. & Schneider E. 2018. 2. The evaluation of play from occupational therapy and psychology perspectives. Teoksessa Besio, S., Bulgarelli, D. & Stancheva-Popkostadinova, V. (toim.) 2018. Evaluation of Childrens' Play. Tools and Methods. 19-57. Sciendo. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110610604>

Schulze C., Methusalemstöttir H.F., Lynch H., Cannon Jones N., Winklhofer U. & Barron C. 2020. Empowering and enabling play in differing settings. Teoksessa Bulgarelli (toim.) 2020. Perspectives and research on play for children with disabilities. Collected papers. 13-32. Sciendo. DOI: <https://doi.org/10.1515/9788395669613>

Skard, G. & Bundy, A. 2008. A Test of playfulness. Teoksessa L.D. Parham & L.S. Fazio (toim.) Play in Occupational Therapy for Children. 71-94. Mosby Elsevier.

Stagnitti, K 2004. Understanding play: The implications for play assessment. Australian Occupational Therapy Journal, 51(1), 3-12.

Stagnitti, K. 2020a. Kuvitteellisen leikin ilo – kehityksellinen arviointi (toim. Tigerstedt & Säteri). Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Alkuperäisjulkaisu Pretend Play Enjoyment Developmental Checklist 2017.

Stagnitti, K. 2020b. Learn to Play

Weisberg, D. 2015. Pretend Play. WIREs Cognitive Science, 6, 249–261. DOI: <https://doi.org/10.1002/wcs.1341>

09.08.2020

